

Petri Cvnæi de Repvblica Hebræorum Libri III

Cunaeus, Petrus

Lvgd. Batavor., 1632

Cap. VI. De religione Iudæorum. Cur Iudæi nubium & incerti numinis cultores habiti olim sint. Quid illud in Petronii Catalectis sit, cœli auriculas advocare. Non esse id Cœlicolis dictum. ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-65527](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-65527)

CAPUT VI.

*De religione Iudeorum. Cur Iudæi num-
bium & incerti numinis cultores ha-
biti olim sint. Quid illud in Petronii
Catalectis sit, cœli auriculas advoca-
re. Non esse id Cœlicolis dictum. Athe-
niensium calumnia in Socratem. Ara
ignoti Dei apud Athenienses. Iudeo-
rum inexpugnabilis constantia in unius
numinis cultu post templum secundum.*

ET si omnibus locis adest Deus, mor-
taliūque audire vota ubique po-
test; tamen edicto legis Mosaicæ fan-
citur est, uti, cum populus Hebræus
in Cananæam pervenisset, una modo
urbs esset, in qua sacra publica, priva-
taque, atque omnes cæremoniæ pera-
gerentur: illuc cuncti ex tribubus at-
que oppidis suis ad religionum solen-
nia convenirent: ibi primitias offer-
rent; Deum caste adirent; sanctæ vo-
ta redderent. Nos, quoniam de statu-
tis Mosaicis quædam diximus, utique
prætermittere jam hoc non possu-
mus, quod maxime habuit necessita-
tem legis. Extat illud edictum in capi-
te duodecimo Deuteronomii, perti-
nuitque ad solos Hebræos, quorum
infirmā mens ad cultum numinis fa-
cillime

cillime excitabatur, quum sacrificiis
 solennibus non dies magis stati, quam
 loca essent in quibus fierent. Religio-
 num sedes hæc, Hierosolyma fuit, post-
 quam Silonem spreverat Deus. Et ini-
 tio quidem tabernaculum quoddam
 erat, quod præsentior infidebat numi-
 nis vis. Tandem Salomo, rex sapien-
 tissimus, auspicato inauguratoque
 templum condidit immensæ opulen-
 tiæ. Ibi altare, & arca cum insignibus
 sacri fœderis erat: ad hoc, alia multa,
 quæ adjiciebant aliquid receptæ reli-
 gioni. Quisquis desideria sua numini
 exponere, quisquis vel opem ab illo,
 vel delictorum impetrare veniam vel-
 let, is ad templi atrium accedebat.
 nusquam magis propitius mortalium
 preces exaudiebat Deus. In Ioannis
 Euangelio Samaritana mulier ad Mes-
 siam ait, ὑμεῖς λέγετε, ὅτι ἐν ἱερου-
 σόλυμο ἐστὶν ὁ τόπος ὅπου δεῖ προσ-
 κυνεῖν. Vos dicitis Hierosolymis esse lo-
 cum illum, ubi oporteat adorare. Et alibi
 dicitur, ἄνθρωποι δύο ἀνέβησαν εἰς
 τὸ ἱερόν προσεύξασθαι, ὁ εἰς φαρι-
 σαῖον, ὁ ἕτερος τελῶντη. homines duo
 adscendebant in templum uti adorarent:
 unus Phariseus, & alter publicanus.
 Neque vero erant hac religione soluti,
 qui in dissitis locis vivebant, queisque

lai no-
 res ha-
 Petronii
 dvoca-
 Athe-
 i. Ara
 Iudeo-
 unius
 dum.
 mor-
 ie po-
 e san-
 bræus
 modo
 oriva-
 pera-
 as at-
 olen-
 offer-
 e vo-
 atu-
 ique
 oslū-
 lita-
 api-
 rti-
 um
 fa-
 ime

adire non contingebat sacram urbem, nam & illi, cum Deum adorabant, id quod unum in tali re fieri potuit, ad eadem Hierosolymitanam se convertabant. aliter nefas erat. Daniel quidem certe, Babylone, cum ter in diem genibus flexis supplicaret numini, fenestras cœnaculi aperiebat, locabatque se Hierosolymam versus. Ipse Salomo, in sacro illo carmine, quo constructam à se pulcherrimi operis molem dedicabat, plane futurum spondit, ut posterius ad templum sese obverterent, quoties aut ab hoste capti in alias terras abducerentur, aut malis afficerentur extra patriam. Verba ejus luculentissima extant in libro primo Regum, in capite octavo. Est etiam apud Ezechielem infensus Dei sermo in eos, qui tergis sanctuario oppositis Orientem adspiciebant precantes. Quem locum eruditissimus Rabbi Iarchi interpretatus est perquam feliciter. Porro, templi adyta, præter summum sacerdotum, videbat nemo. Primus Romanorum Cn. Pompeius, cum ex Asia victrices circumageret copias, debellatis in transitu Iudæis, templi penetravit intimos recessus. Ex illo tempore vulgatum est, inquit Tacitus, *vanam esse sedem, & inania arcana.* Enimvero

vero

vero tenuerat antea mortaleis opinio, esse intus numen aliquod, Apin, Ammonemve, aut Anubin, cujus nomen inter ipsos modo notum pronuntiari apud exteros profanosque fas haud esset. At postquam Pompeius, jure victoriæ, adyta reseravit, palam omnibus factum est, de nihilo esse tot sacra, totque cæremonias, siquidem neminem Deum præcipue colerent. Hoc voluit Cornelius Tacitus: ex cujus sententia illud Lucani est explicandum;

— *Et dedita sacris*

Incerti Iudæa Dei.

Ab eadem fama jactatum vulgo in Iudæos est, esse eos nubium & cœli cultores. Certe apud Rabbinos, cum decem sint Dei nomina, in eorum numero השכינה *habitatio* ponitur & המקום *locus*, & השמים *cœlum*. Quam usitata autem illis res esset, jurare per cœlum, non potest ignorare qui divi Matthæi verba legit in capite quinto, ubi istum morem reprehendit servator hominum Messias. Cæterum, non possumus hic assentiri Iosepho Scaligero, viro illustrissimo, cujus admirabilem in omni doctrinæ genere excellentiam jure veneramur. Is, cum apud veteres scriptores crebra sit mentio sectæ cujusdam cœlicolarum, qui fuere

328 P. CYNÆI LIB. III.
semichristiani Iudæi, de iisdem putat
loqui Petronium in Catalectis,

*Iudaus licet, & porcinum numen ad-
oret,*

*Et cœli summas advocet auricu-
las: &c.*

Quod secus est. pertinet enim non ad
hæresin quandam sectamve Iudæo-
rum, sed ad Iudæos cunctos. Neque
aliter accipi potest ad, quod subji-
citur,

*Ni tamen & summas præciderit ingui-
nis oras,*

*Et nisi nudatum solverit arte ca-
put,*

*Exemptus populo, ¹graja migrabit ab
urbe,*

Et non jejuna sabbata lege premet.

Sanè fuit hoc commune convitium,
quod ridiculè confinxerunt Romani,
ut invidiam facerent Iudæis, quasi nil
præter aërem colerent, qui colere om-
nium aliarum gentium recusabant
deos. Sed non tunc primò id factum
est. Iam enim antea Athenienses quo-
que per summam malevolentiam, So-
cra-

---

¹ Legendum est sacrâ. vel, ut alii, gratâ.
sed prius malo.

oratis numina esse dixerunt nebulas,
& fluida elementa. Omnia, quæ Aristo-
phanes in scena lusit, nihil nisi vulgi
voces fuerunt,

Ω δέσποτ' ἀνάξ ἀμέτρητ' ἀήρ, ὃς
ἔχει τὴν γλῶσσο μετέωρον,

Λαμπρός τ' αἰθήρ, σεμνὴ τε θεὰ νεφέ-
λαι βρονήσιν κέραυνοι.

Et mox,

Αὐτὰ γὰρ θεὸς μόνον εἰσι θεοί, τ' ἄλ-
λα ἢ πάντ' ἐσὶ

Φλύαρθ.

Spernebat vir sapientissimus eos Deos,
quos colebat civitas superstitionibus
obnoxia, religioni adversa. Hoc cuncti
cives ultum ivère putido maledicto.
Dum isthæc de Socrate scribimus, a-
liud nobis in mentem incidit, sed quod
magis ad propositum nostrum facit.
Proprium & peculiare vitium fuit A-
theniensium, laborare multitudine
numinum: usque adeò profectò, uti
etiam Israëlitarum verum illud & in-
effabile numen colerent, sed nescien-
tes. Aram enim posuère ἀγνώστῳ θεῷ,
ignoto Deo. De qua re extat narratio in
commentariis Actuum Apostolico-
rum, in capite decimo & septimo. Vi-
dit

dit hoc divus Paulus, & miseratus est, itaque iuvit eorum inscitiam, & fidenti oratione in medio Areopago ad cives dixit, ὃν ἀγνοῦντες δοσεῖσθε, τῆτον ἐγὼ καὶ ἀγγέλλω ὑμῖν. *Quos vos ignorantes colitis, hunc ego vobis annuntio.* Non sine ratione hoc dixit Apostolus. Etenim, cum appellationes amplius non poterant reperire numinum, quæ colerent, colebant ignotum aliquod. quare cum nullus esset falsus Deus, cui posita Athenis non erat ara, restabat uti hic unus, qui ἀγνῶς & ignotus erat, esset verus. Nam divo Paulo quidem, qui talem fuisse affirmat inscriptionem, magis credimus, quàm Hieronymo, aliisque, qui de titulo nescio quid diversum tradunt. Iudaicæ religioni honorificum testimonium Tacitus, etsi aliud agens, dedit, cum ista scriberet, *Judai mente sola, unumque numen intelligunt, summum illud & æternum, neque mutabile, neque interiturum.* Non poterat grandius aliquid homo paganus dixisse. Habet hoc sacratissimæ religionis majestas. ornamenta sua etiam ab illis capit, qui contempnunt. Sed id tamen sæpius factum est alia quadam ratione. Caius Agrippæ filius, Iudæam prætervehens, apud Hierosolymam non

non supplicaverat. Placuit numini, ut hoc, quod adolescens ex principe domo deliquerat, tota Roma lueret. quippe inopia, fames, & summa annonæ caritas urbem attrivit. itaque errorem suum Octavius agnovit, qui nepotem suum Caium collaudaverat. Certè admodum illustre pœnitentiæ documentum ab Octavio datum ex Agrippæ regis oratione ad Caligulam colligimus, quam Philo recitat in libro de legatione. Ait ille, sacrificia Hierosolymæ quotidie supremo Hebræorum Deo facta fuisse de pecunia Augusti. Ita jusserat is princeps, qui constantissimè per omnem vitam averfatus peregrinas cæremonias est. Nimis ridiculè faciunt, qui hîc in dubium vocant Agrippæ fidem. Etenim profectò homo Iudæus non impune tulisset tam futile mendacium, apud Caium, & in eâ urbe, ubi recens adhuc omnibus hærebat memoria Octavii. Non minus præclarum est, quod de Alexandro Magno refert Flavius Iosephus, in Antiquitatum libro undecimo. Sed non libet nobis omnia recitare. Satius est persequi quæ suggerit Tacitus noster. Inter cætera illud est: *Iudæi profanos credunt, qui Deum imagines mortalibus materiis in species homi-*

hominum effingant. Igitur nulla simulacra
 urbibus suis, nedum templi sunt. Putes
 Tacitum deditâ operâ Romanos suos stultitiæ
 damnare. adeo gravitatem asseverat, dum hæc
 dicit. At in Plinio haud idem studium videas.
 nam velut fauens publico errori illud dixit,
Iudæa gens, contumelia numinum insignis.
 Sunt in libris Mosaicis multa edicta, quibus
 idolorum veteratur cultus. Ne aurum quidem
 idolis argentumve auferre fas fuit. Quamquam
 non potest violatæ legis reus videri summus
 rex David, qui capiti suo imposuit coronam
 Molochi, quippe acceperat à Iethæo Philistino
 & purgatum jam erat vitium rei, quæ dominum
 mutaverat, ac præda fuerat non hominis
 Hebræi, sed alienigenæ. Sæpe infractam
 Iudæorum admirati virtutem sumus, quos
 Romani compellere non potuerunt, ut
 imaginem reciperent Cæsaris. Subegerat
 rerum dominus populus non Iudæam modo,
 sed Asiam Africamque: & prolata jam
 tanti imperii reverentia ad illos quoque
 erat, qui alium solem, alia sydera
 intuebantur. Vna Iudæa aliquid
 negare ausa victoribus est, qui auferre
 vi, quod non impetrant, solent. quippe
 potestas, non modo

me
 cog
 cist
 est.
 in
 stit
 uti
 Ca
 rec
 Ac
 xil
 cia
 m
 qu
 cic
 fig
 se
 m
 di
 m
 in
 ap

D

modo si invitet, sed etiam si supplicet, cogi. Primum experimentum tenacissimi propositi datum sub Tiberio est. Sed tunc id modo agebatur, uti in urbe locarentur statuar. & cito destitit præfectus, cum non poterat hoc, uti erat cœptum, pertendere. Mox Caius etiam inferri templo voluit, & recusantibus minitatus extrema est. Accessit tandem numinis cœleste auxilium. quippe Petronius, qui provinciam tenebat, nuntium de Caii morte multo ante accepit, quam eas literas, quæ tribus mensibus ante scriptæ, excidium jubebant sacræ gentis. Et sane significaverant hoc Caio Iudæi, malle se cum urbe penitus deleri, quam admittere, quod foret contra edictum divinæ legis. Tanta cupido gloriosæ mortis non in proceribus modo, sed in plebe quoque, atque in mulierum apparuit sequiore sexu.

CAPVT VII.

De vatibus, deque divino afflatu. De Elia. An vates furore correpti, & mentis impotes fuerint, cum futura cernerent? Montani dogma, & muliercula fanatica, quas instruxit ille. De Delphicis vatibus, deque impostura, & artibus, quæ illis in usu. Ficta cum numine